

PO FOLCHIJEVEM OBISKU V JUGOSLAVIJI

Južno Tirolsko in naši kraji

Sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo se pogloblja - Ultimat nemške manjšine - Kri ni voda

Segnjev odposlanec državni podtajnik v zunanjem ministrstvu Alberto Folchi se je po tridnevnem uradnem potovanju po Jugoslaviji vrnil v Italijo. Razlika v vladnih sistemih obeh dežel, je Folchi izjavil ob prihodu v Rim, »nas ni ovirala, da bi ne preučili z uspehom raznih področij gospodarstva, kulturnega in tudi političnega življenja, na katerih se sodelovanje med obema državama lahko še okrepi in razširi«.

Razgovori, ki jih je imel z voditelji Jugoslavije in z maršalom Titom na Brionih, so Folchija prešinili z izrednim zadovoljstvom. Kar je tam slišal in zvedel, se mu je zdelo tako pomembno, da se je z rimske postaje odpeljal kar naravnost v zunanje ministrstvo k Pelli ter mu v dolgem poročilu pojasnil uspeh svojega poslanstva. O tem, kar je v sosedni državi dosegel, je rekel, da bo podrobno obvestil čimprej tudi Segnija.

OBISK BO VRNIL ZUNANJI MINISTER POPOVIČ

Zdi se, da so Folchijevi razgovori bili samo nekaj uvod v širše sodelovanje sosednih dežel na Jadranu. Nekateri vplivni listi pišejo celo, da se pripravljajo kar novo razdobje v zgodovini političnih odnosov med demokrščansko Italijo in komunistično Jugoslavijo. Da se nekaj širokopoteznejšega pripravljajo, je vidno že po tem, da je Folchi v imenu vlade pozval na daljši obisk v Italijo jugoslovanskega zunanjega ministra Kočo Popovića, ki je vabilo »z velikim veseljem sprejel«.

Mi se kot predstavniki tukajšnje slovenske manjšine s slehernim zboljšanjem odnosov med sosednjima državama in sosednimi narodi seve strinjamo in ga iz srca pozdravljamo. Edino, kar nam leži na duši, je, da bi odgovorni državniki pri tem ne pozabili pošteno zaščititi človečanskih in socialnih pravic narodnih manjšin na obeh straneh meje. Za zdaj z zadoščenjem samo ugotavljamo, da je bilo v pomenkih, ki jih je imel Folchi z jugoslovanskimi voditelji in samim Titom na Brionih, tudi govora o narodnih manjšinah, ki so bile izrecno omenjene tudi v uradnem sporočilu.

Drugo vprašanje je seveda, kako in kdaj bodo državniki položaj manjšin resnično in trajno uredili.

JUŽNOTIROLSKO IZKUSTVO

Zadeva po našem globokem prepričanju ni življenjskega pomena samo za naše ljudstvo, temveč velike važnosti tudi za obe sosedni državi. Marsikdo utegne pripomniti, da pretiravamo. Kakšno vlogo naj igra

položaj nekaj desetisočev Slovencev ali Italijanov tu - in onstran meje za življenjske koristi obeh jadranskih dežel in za mir v tem delu Evrope? Prav majhno ali naravnost nobeno!

Tako gledanje je po našem mišljenju kratkovidno in zgrešeno. V gotovih okoliščinah postane pa lahko za odnose med državami kar usodno, kot nam najočitneje dokazuje primer nemške manjšine na Južnem Tirolskem. Ko je marca 1946 bil podpisan v Parizu dogovor Gruber-De Gasperi, so predstavniki nemške manjšine videli v njem velik uspeh. S prepričanjem so sprejeli dokončno mejo na Brennerju in se zadovoljili z avtonomijo v zameno za priključitev k ostalemu Tirolu in Avstriji.

In tudi pozneje, ko jih je De Gasperi očitno ukanil ter njihovo pokrajino z ustavnim zakonom vključil v avtonomno deželo Tridentinsko, kjer so Nemci postali čez noč manjšina, so še vedno bili mirni, ker jim je bila z istim zakonom obljubljena obenem posebna samouprava Bocenske pokrajine. Njihovi zastopniki so se za priznane pravice Italijanom celo zahvaljevali, misleč, da bodo vsaj te uresničene.

A kaj se je zgodilo? Od tistega časa je minulo več ko desetletje, toda niti te mnogo manjše narodne in socialne pravice niso bile še ostvarjene.

Zakasnelo popuščanje

Človek ima vtis, da rimski državniki zgrešenost svoje dosedanje politike danes malo po malem uvidevajo in se trudijo napake popraviti, a doslej brez uspeha. Tako so izdali nove predpise glede zidave stanovanjskih hiš v mestih Južnega Tirola. Do danes so v nova stanovanja stavili domala same italijanske priseljence iz raznih pokrajin republike, zdaj naj bi bilo določeno število stanovanj pridržano domačinom. V tej važni stvari naj bi bocenska pokrajinska samouprava, se pravi nemška manjšina, s odločevala. Nemci pa novo ureditev načelno odklanjajo, češ da mora stanovanjsko vprašanje spadati v izključno pristojnost njihove avtonomne pokrajine.

Po Gruber-De Gasperijevi pogodbi sta italijanščina in nemščina enakovredna jezika. Kljub temu je bila italijanščina proglašena za prvi in glavni uradni jezik. Nemške občine na primer niso smele med sabo dopisovati nemški, ampak le italijanski. Zdaj je izšel odlok, ki dovoljuje tudi samo nemško dopisovanje.

ZDRUŽENI NARODI

Južnotirolski parlamentarci so se zoper to pritožili v Rim, hoteli so spor z vlado mirno rešiti, toda na svojo spomenico skozi leta sploh niso dobili odgovora. Kaj jim je preostalo? Nič drugega, kot da se obrnejo na drugo podpisnico pogodbe, to je na Avstrijo. Posledica je bila, da so se vse avstrijske stranke pod pritiskom severnih Tirolcev vzdignile ter pritisnile na dunajsko vlado, tako da je njen socialistični zunanji minister Kreisky zadevo Južnega Tirola predložil Združenim narodom in s tem svetovni javnosti.

Kdo je za to odgovoren? Vsi italijanski ministrski predsedniki od De Gasperija do Fanfanija in Segnija, ker so vprašanje manjšine lahkomišelnost omalovaževali in njegov politični pomen strahotno podcenjevali. Danes so posledice vsem vidne: prej prijateljski odnosi med Avstrijo in Italijo so se tako spridili kot še nikoli v povojni dobi.

Razmere se bodo pa še znatno poslabšale, ako poseže v zadevo še Adenauerjeva Nemčija, kar je neizogibno, če se vprašanje manjšine pravočasno in zadovoljivo ne reši. Kri namreč ni voda! Se hujši bo pa položaj, ako bo Adenauer iskal v tem sporu, opore pri drugih velesilah.

Kar se tiče javnih napisov, je treba priznati, da so na Južnem Tirolskem povsod dvojezični. Dvojezične so vse železniške postaje, celo orožniške vojašnice, vse ulice in napisi trgovin. Zdaj je izšel odlok, po katerem je trgovcem, gostilničarjem, kavarnarjem, obrtnikom in sploh podjetnikom dovoljeno uporabljati samo nemške napise.

Uporaba nemščine je na Južnem Tirolskem pripuščena na sodnih in v vseh javnih uradih. Toda kaj ta pravica koristi, ako ogromna večina državnih nameščencev ne obvlada jezika domačega prebivalstva? Rimska vlada zdaj obljublja, da bo skušala ta nedostatek popraviti: vpeljati namestila posebno »dvojezično doklado« k plačam uradnikov, kateri obvladajo oba deželna jezika. To naj jih spodbudi, da se uče nemščine. Nemcem se pa zdi tudi ta ponudba nezadostna.

ZADNJI OBČNI ZBOR

Na občnem zboru Južnotirolske ljudske stranke, ki je bil 8. novembra v Bocnu, je (Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 22. novembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.20 Slovenska zborovska glasba; 17.00 Mož sprave, veseloigra v enem dejanju, (Samy Fayad - M. Sah). Igrajo člani RO; 18.40 Koncert slovenskih solistov; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — Adam Mickiewicz (J. Peterlin); Koncert Ljubljanskega godalnega kvarteta — Aleksander Borodin: Kvartet št. 1. v A-duru; 22.45 Poje Duo sa Kvarnera z orkestrom Franka Russa.

Ponedeljek, 23. novembra, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — Bisernica in Skoljka, pravljica (Antonija Curk). Igrajo člani RO; nato Vokalni kvartet Lisinski; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Gaetano Donizetti; Lucia di Lamermoor, opera v treh dejanjih; orkester in zbor »Maggio Musicale Fiorentino« vodi Tullio Serafin. Približno ob 21.45: Mala literarna oddaja.

Torek, 24. novembra, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel — »Morski legvan«; 18.10 Simfonični koncert zboru in orkestru Beograjske filharmonije, ki ga vodi Zivojin Zdravković — Slavenski: Orientalška simfonija; 19.00 Sola in vzgoja — »Zakaj se mladina premalo pogablja v duhovno življenje« (predavanje); 21.00 Ilustrirano predavanje — Franc Jeza: Mojstri groze — Hans Heinz Ewers: »Mrtvi Jud«; 22.00 Umetnost in življenje — Aljoša Vesel: »Turinska galerija moderne umetnosti«; 22.15 Jugoslovanski skladatelji — »Petar Lipar« (P. Merku).

Sreda, 25. novembra, ob: 18.00 Z začarane police — Milica Kitek: »Tetka Luna«; 18.10 Brahms: Koncert št. 1 v d-molu, op. 15; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 20.30 Operetne melodije; 21.00 Figaro se ženi, komedija v 5 dej. (Pierre Augustin Caron de Beaumarchais - Fr. Jeza). Igrajo člani R.O.

Četrtek, 26. novembra, ob: 18.00 Radijska univerza — Oskar Reya: Pomenki o meteorologiji — »Poletne nevihte, bliski in strele«; 18.10 Koncert klarinetista Giorgia Brezgarja in pianista Bruna Bidussija — Max Reger: Sonata za klarinet in klavir, op. 107; 18.40 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Sirimo obzorja — Josip Tavčar: Sprehodi po tržaških muzejih — Muzej Sartorio; 21.00 Obletnica tedna — Tone Penko: »200 let teorije generationis Gasperija Wolfa«. Približno ob 22.10: Iz sodobne književnosti — Martin Jevnikar: »Marjan Rožanc in njegova zbirka novel »Mrtvi in vsi ostali«.

Petek, 27. novembra, ob: 18.00 Lovski spomini Ivana Rudolfa — »Dvoboje«; 19.05 Sestanek s posluskami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — M. Pavlin: »Segrè in Chamberlain, letošnja Nobelova nagradjenca za fiziko«; 22.15 Koncert baritonista Andreja Struklja, pri klavirju Claudio Gherbitz. Na sporedu so samospjevi Pavla Merkuja.

Sobota, 28. novembra, ob: 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija: Vice, 3. spev, pripravil Boris Tomažič; 18.25 Makedonske narodne pesmi in plesi; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Zbor France Prešeren; 21.00 Vesele in žalostne in življenja Jaka Smodlaka, radiokomedija. (Jože Vomberger - Jože Peterlin). Igrajo člani RO; 22.40 Slovenske ritmične popevke.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 22. novembra, **nedelja**: Cecilija
- 23. novembra, **ponedeljek**: Klemen
- 24. novembra, **torek**: Janez od Križa
- 25. novembra, **sreda**: Katarina
- 26. novembra, **četrtek**: Konrad
- 27. novembra, **petek**: Virgilij
- 28. novembra, **sobota**: Gregor

— • —

KULTURA IN SVOBODA

Nedavno tega so se v S. Margherita Ligure zbrali italijanski filozofi in slovstveniki, da razpravljajo o pomenu osebne svobode za razvoj kulture. Pobudo za sestanek so dale katoliške revije Studium, Vita e pensiero in druge. Na dnevnem redu so bila predavanja o italijanski kulturi zadnjih petnajstih let, o nosilcih omike, ki so predvsem šola, radio in televizija. Iz predavanj je izzvenela misel, da ne more prospevati kultura, kjer se ne spoštuje svobodna človeška osebnost.

Južno Tirolsko in naši kraji

(Nadaljevanje s 1. strani)

njen predsednik dr. Magnago postavil zahtevo, da morajo vsi državni uradniki kratkomalo **obvladati oba deželna jezika**, če naj bodo nameščeni na ozemlju narodne manjšine. Istočasno je terjal od vlade, naj določi natančno, koliko uradniških mest pritiče nemškemu domačinom, in število, katero gre državljanom italijanske narodnosti.

Zadnji občni zbor v Bocnu je bil sploh zelo poučen: na njem je iznova postalo jasno, da je prelom med južnotirolskimi katoličani in Kršč. demokracijo dokončen in nepreklicen. Voditelji manjšine so se namreč prepričali, da je vsako sodelovanje z domačimi demokristjani nemogoče, ker so nacionalisti, ki ne drže besede in grade svojo politiko do manjšin na zvijači in prevari.

Zategadelj so Južni Tirolci proglasili kot vrhovno zahtevo svoje politike popolno upravno odcepitev od Tridentinske: avtonomija, ki jo je De Gasperi dal skupno tridentinskemu Italijanom in Južnim Tirolcem, naj se prenese docela na bocenski pokrajinski zbor in odbor, češ da je to edino v soglasju s pariško pogodbo iz leta 1946, zakaj v njej je Italija obljubila avtonomijo **Nemcem in ne tridentinskemu Italijanom.**

SVARILEN ZGLED

Vprašanje posebne avtonomije za nemško manjšino je pa glavna ovira, da tudi med Avstrijo in Italijo ne more priti do sporazuma. Južna Tirolska je vzrok, da so pogajanja, ki se med zastopniki obeh vlad že tretje leto zaupno vodijo na Dunaju, dejansko tako rekoč že propadla. Kaj bo sedaj?

Govor Kristjana Herterja

Zunanji minister Združenih držav Herter je imel v ponedeljek govor, s katerim je svetu pojasnil smisel in cilj ameriške politike. »Neobhodno je potrebno«, je med drugim dejal, »da se komunistični in svobodni svet sporazumeta ter tako preprečita atomsko vojno zavoljo nasprotij, ki ju ločita.

ZELO POTREBNE MERE

Včerajšnji Piccolo je na naslovni strani objavil zanimivo vest iz Jugoslavije: na Reki je moral znani komunistični veljak Edo Jerdas z vsem okrajnim ljudskim odborom odstopiti, »ker se baje« ni držal zakonskih predpisov v ravnanju z ondotno italijansko narodno manjšino.

Če je vest resnična, bi iz nje morali sklepati, da se po Folchijevem obisku v Jugoslaviji začena spreminjati manjšinska politika v sosednjih državah in da so potakem zelo potrebni posebni ukrepi tudi v naših krajih. Saj je vsakomur jasno, da je prijateljsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo naravnost nemogoče vse dotlej, dokler bodo imeli v tukajšnji Kršč. demokraciji in javni upravi glavno besedo možje, ki so zagrizeni nasprotniki vsakega pomirjenja in sovražniki slovenske manjšine, odkrito se boreči za to, da se londonska pogodba s Posebnim statutom na Tržaškem **ne uresniči.** Zdaj je dolžnost Kršč. demokracije, da **ona** prične s čiščenjem v svojih vrstah!

Položaj je zelo težaven in zapleten za stran tega, ker so se duhovi medtem že strastno razburili in postali skrajno nepopustljivi. Na občnem zboru v Bocnu je ogromna večina zaupnikov manjšine sedanjne stanje odločno odklonila. Voditelji so imeli celò težave, da prepričajo ljudi, naj sprejmejo posebno avtonomijo za bocensko pokrajino. Velika večina je bila tako ogorčena nad dolgoletnim zavlačevanjem pogajanj o izvedbi manjšinske pogodbe, da so zahtevali za Južno Tirolsko kratkomalo ljudsko glasovanje, ki naj odloči, ali naj dežela ostane še pod Italijo ali se priključi — Avstriji.

Naposled je bila sprejeta resolucija, s katero je bilo sklenjeno, da se postavi Italiji in Avstriji nekaj rok, do katerega morajo pogajanja o manjšini biti zaključena, ker bo sicer Južni Tirol zahteval zase kot Ciper ali Alžirija pravico do samoodločbe.

Ta ultimati bi sam na sebi bil seve brezpomemben, ako bi za njim ne stala skoro vse stranke Avstrije, se pravi sama avstrijska država.

Vse te stvari omenjamo zategadelj, ker je nekoliko slično vprašanje narodnih manjšin pereče tudi v odnosih med Italijo in Jugoslavijo. Dolžnost državnikov obeh jadranskih držav je, da se tega zavedajo ter pravočasno pravično in širokosrčno uredijo položaj manjšin po črki in duhu londonskega sporazuma. Če tega ne store, bo vse njihovo prizadevanje, da pride do resničnega prijateljstva med Italijo in Jugoslavijo, zidano na pesku. Tudi zanje velja neovržno načelo, da kri ni voda, pa naj bodo na oblasti krščanski demokrati ali komunisti!

To je bistvena naloga pogajanj, katerim se bomo morali posvetiti v prihodnjih mesecih in letih. Za dolgo dobo bo treba dokazati kar vzvišeno hrabrost in veliko hladnokrvnost, da se ustvari nov sistem v odnosih med protivnima svetovoma.

»Hruščev«, je rekel ameriški zunanji minister, »je naglasil, da je treba najti skupno govorico, četudi nas razdvaja ideološki spor, kateremu namerava on sam ostati vztrajno privržen.« Ideološka nasprotja po Herterjevem prepričanju ne bodo prenehala, tekma med komunisti in njihovimi nasprotniki se bo nadaljevala, toda le z novimi sredstvi.

Skupna govorica bo nastala zavoljo skupne koristi, zakaj Herter je uverjen, da prihajajo sovjetski voditelji do sličnih zaključkov kot zahodnjaki: da bi se namreč splošna jedrska vojna ne razlikovala mnogo od obojestranskega samomora.

V PRECEJŠNJEM ZASTANKU

Kulturna stopnja narodov se dandanašnji ocenjuje tudi po rabi zdravstvenih sredstev in urejenosti stanovanj. Kako je v tem pogledu z Italijo? Poseben zdravstveni odbor je ugotovil, da je v republiki še 13 odstotkov družin, ki ne uporabljajo mila, 30 odstotkov, ki si ne umivajo zob, 20 odstotkov brez stranišč, 74 odstotkov pa takih, ki ne poznajo kopalnice ali prhe.

Ferrari Aggradi o tržaški industriji

V torek si je minister za državne udeležbe Ferrari-Aggradi v spremstvu predsednika Zavoda za industrijsko obnovo (IRI) ogledal najvažnejša tržaška industrijska podjetja, kot so ladjedelnica Sv. Marka, Tržaški arzenal, škedenjska železarna ILVA in ostala podjetja, ki spadajo v sklop Zavoda za industrijsko obnovo. Zvečer pa je na prefekturi sprejel predstavnike tržaških gospodarskih ustanov, zastopnike sindikatov in tržaškega župana Franzila.

Minister je ob koncu sestanka prebral dolgo izjavo, v kateri je stvarno razčlenil položaj omenjenih podjetij ter obenem obrazložil ukrepe, ki sta jih vlada in zlasti ministrstvo za državne udeležbe že izdala v korist industrijskih poldržavnih podjetij v Trstu, Tržiču in Gorici.

Minister je najprej potrdil vest, da bo ladjedelnica Sv. Marka gradila 38.000-tonsko potniško ladjo, medtem ko bo ladjedelnica v Tržiču gradila dva 22.000-tonska potniška parnika. Pogonske stroje za zadnji dve ladji bodo izdelali v Trstu, stroje za prvi parnik pa v Genovi. Za Tržaški arzenal in ladjedelnico Sv. Roka niso še ničesar učinkovitega ukrenili. V tej zvezi je minister poudaril, da je danes vsa ladjedelniška industrija na zapadu v precejšnji stiski in tudi ni pričakovati, da bi se to stanje v kratkem zboljšalo.

Škedenjska železarna ILVA nima bodočnosti, ker so proizvodni stroški kljub delni preureditvi naprav predragi. Delavcev ne bodo sicer odpuščali, toda že sedaj preučujejo možnost, da bi podjetje preusmerilo proizvodnjo.

Zatem je Ferrari-Aggradi govoril o letalskih zvezah s Trstom, pri čemer je omenil novo letališče v Ronkah, o novem posloplju za radijsko postajo in o ojačanju telefonske mreže. Glede pomorskih prog pa ni povedal drugega, kot da bo Tržaški Lloyd zamenjal nekaj zastarelih ladij.

Po svetu

JUGOSLAVIJA — Stipe Jurišić iz Omiša je prav zadovoljen s svojim psom, ker mu že sedem let prinaša vodo. Z vrčem v gobcu nestrpnost čaka vrsto pri vodnjaku in, če hoče kdo vzeti vodo mimo vrste, ga z grozečim renčanjem hitro odvadi nesramnosti.

ZDA — Nekateri strokovnjaki so razpravljali o možnosti, da bi vozili po morju ledene gore s polarnih področij in vodo iz njih uporabljali za pitje in v industrijskih napravah. Kakor je znano, primanjkuje vode na priliko v Kaliforniji, ki leži precej na severu.

ITALIJA — Mehanika Pizzini in Gramellini sta izdelala alarmno napravo, ki skrbi, da šofer ne zadremuje za krmilom. Pravzaprav je to kovinski obroč, pritrjen na krmilo. Voznik mora stalno držati roko na njem, sicer se oglasi sirena.

SZ — Skupini ruskih fizikov se je posrečilo doseči rekorden pritisk pet milijonov atmosfer, ki bo pripomogel k uspešnemu preučevanju raznih pojavov v zemeljski skorji in notranjosti zemlje ter omogočil nove kemične preobrazbe.

Na koncu je minister izjavil, da bo Zavod za industrijsko obnovo gotovo upošteval vse nove tržaške pobude, ki pa morajo sloneti na trdnih gospodarskih temeljih.

Ferrariju-Aggradiju je treba vsekakor priznati, da je govoril zelo odkrito. Odslej si nihče ne more več delati utvar, da se bo položaj glavne tržaške industrije v doglednem času znatno in trajno izboljšal. Zadnji ukrepi vlade so imeli zlasti namen preprečiti množične odpuste delavcev, ne pa postaviti industrijo na nove, zdrave temelje.

Il Corriere di Trieste

S suhim obvestilom na prvi strani je dnevnik Il Corriere di Trieste v nedeljo sporočil, da preneha izhajati. List je bil ustanovljen l. 1945 in do upravne priključitve Tržaške k Italiji bil nekakšno poluradno glasilo gibanja za Svobodno tržaško ozemlje. Po objavi londonskega sporazuma je list seveda spremenil smer in dobil novega odgovornega urednika, ki je zagovarjal levičarska, protivladna stališča.

Bil je na splošno dobro urejevan in do Slovencev pravičen dnevnik, ki so ga tudi nasprotniki upoštevali, zlasti ker je stvarno in izčrpno poročal o tržaških dnevnikih dogodkih.

Kljub temu si ni mogel dobiti tolikšnega števila bralcev, da bi si lahko zajamčil obstoj. To je po vsej verjetnosti glavni vzrok, da je prenehal izhajati.

Tekma velikanov

Načelnik ameriške tajne obveščevalne službe Allen Dulles je imel pred parlamentom v Washingtonu zanimiv in poučen govor. V njem je trdil, da se industrija Sovjetske Rusije hitreje razvija kot ameriška. Ruski napredek se kaže predvsem v tehniki. Nesporno je vsekakor, da je Sovjetska zveza postala druga industrijska država na svetu.

V poljedelstvu, je rekel Dulles, pa Rusija kljub ogromni površini svoje orne zemlje zaostaja za Ameriko. Združene države pridelajo s sodobnimi tehničnimi pripomočki za 35 odstotkov več hrane kot Rusija. Ob koncu sedemletke l. 1970 bo Sovjetska zveza dosegla 60 odstotkov ameriške kmetijske proizvodnje.

Da bi mogel uresničiti svoje velike gospodarske načrte, je eden izmed vzrokov, zakaj Hruščev tako sili na splošno razorožitev in pomirjenje v svetu.

ZA FILATELISTE

V Moskvi so ta mesec natiskali znamko v spomin grškemu časnika Glezosu, ki je bil obsojen zaradi komunizma. Grki so videli v tem izzivanje in so odgovorili z znamko v spomin madžarskega ministrskega predsednika Imre Nagyja, obsojenega na smrt za časa ogrske vstaje. Filatelisti širom sveta so vsi na divjem lovu za tema izrednima znamkama.

NAJDRAŽJI SLADKOR V EVROPI

Italija je tista evropska dežela, kjer prebivalci porabijo najmanj tega važnega živila, čeprav so ga čistilnice letos pridelale 14 milijonov stotov. Doma ga pa bodo prodali komaj 9 milijonov. Vzrok je v visokih

cenah: čistilnice zahtevajo za 1 kg 95 lir, prodaja se pa po 250 lir, medtem ko je v Belgiji enak sladkor naprodaj po 39 lir za kilogram! Italijanski sladkor je najdražji v Evropi.

Kmetijski minister Colombo zahteva, naj se sladkor poceni za 20 lir na kg, češ da bo tako potrošnja poskočila od 18 na 23 kilogramov na osebo. Cena naj se zniža tudi zato, ker so zaloge polne. Številke, ki smo jih navedli, dokazujejo, kako mnogo bolj poceni bi lahko ljudje pri nas živeli, če bi ne bilo vmes verižnikov in strahotnih davkov.

UMRL JE SKOF ROŽMAN

Iz Amerike je dospel vest, da je tam iznenada umrl ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman. Pri operaciji na mehurju mu je odpovedalo ošibelo srce. Pokojnik, ki je bil po rodu koroški Slovenec, je igral pred vojno pomenljivo vlogo tudi v življenju naše od fašizma pregnane slovenske in hrvatske manjšine.

Ko se je zatiranje našega naroda razširilo celò na cerkveno področje ter so se v Istri ukinjale slovenske in hrvatske pridige in se je dušno pastirstvo tudi s pomočjo tukajšnjih cerkvenih oblastnikov hotelo sploh ponižati v sredstvo raznarodovanja, je Gregorij Rožman pogumno proti temu protestiral v Vatikanu. Pogostoma je potoval zaradi nas v Rim k samemu papežu Piju XI.

Četudi se primorski Slovenci za časa zadnje vojne z Rožmanovo politiko nismo mogli strinjati, mu moramo biti hvaležni za vse, kar je dobrega za nas storil. Njegovo nesebično, hrabro in plemenito delo do 2. svetovne vojne bo ostalo za vselej zapisano v zgodovini naših krajev.

SMRT DR. A. MANDIČA

V torek je bil pokopan na Voloskem v Trstu rojeni 78-letni hrvatski politik dr. Ante Mandić, ki se je zlasti pred prvo svetovno vojno udeleževal v javnem življenju primorskih Hrvatov in Slovencev. Kot tajnik Jugoslovanskega odbora v inozemstvu se je za prve svetovne vojne boril za ustanovitev Jugoslavije. Pred sprejemom sedanje republikanske jugoslovanske ustave je bil nekaj časa kraljevski namestnik v Beogradu.

Zasluznemu javnemu delavcu naj bo lahka domača istrska zemlja!

✠ Dušan Rybař

Tik pred zaključkom lista smo zvedeli, da je na Dunaju pred kratkim umrl Dušan Rybař, časnika in večletni urednik slovenskega radia v Trstu. Pokojnik je predlanskim iznenada zbolel za hudo boleznijo, se dolgo zdravil v tržaški bolnišnici, a ker se mu zdravstveno stanje ni zboljšalo, se je moral odpovedati službi. Šel je iskat zdravja tudi na Dunaj, a mu ni bilo dano, da bi ga našel.

Pokojnik se je rodil v Trstu pred 61 leti in je bil sin dr. Otokarja Rybara, politika in slovenskega tržaškega poslanca v dunajskem parlamentu. Po prvi svetovni vojni je živel v Beogradu kot časnika. Ob osvoboditvi se je vrnil v Trst ter se je, dokler so mu službene razmere dopuščale, tudi politično udeleževal, saj je bil eden vidnejših predstavnikov Skupine neodvisnih Slovencev.

Z Dušanom Rybarem smo tržaški Slovenci zgubili moža klenega značaja, marljivega in nesebičnega javnega delavca ter dobrega prijatelja. Naj mu sveti večna luč. Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Tržaškega

Delavske zadruge ali... strah ima velike oči

V zvezi z volitvami upravnega odbora in nadzorstva Delavskih zadrug v Trstu, ki bodo prihodnje nedeljo, smo prejeli naslednji dopis:

»Strah monopolistov okoli sedanjega vodstva Delavskih zadrug, da bi pri svobodnih in zakonitih volitvah izgubili sedanji položaj, se najlepše zrcali v sklepu, ki ga je 6. avgusta t. l. sprejel sedanji vsiljeni upravni odbor. O tem ni še nihče poročal. Ta od zgoraj imenovani odbor je na temelju še vedno veljavnega fašističnega zakona ugotovil, da 'tují državljani ne smejo imeti naložb v zadrugi glavnici (deležih)'. Zato je vse bivše italijanske državljane s stalnim bivališčem v Trstu, ki so po mirovni pogodbi postali Jugoslovani, kratkoma izključil iz članstva zadruga.

Pri tem najprej pripominjam, da je opletanje s tako imenovanimi naložbami naravnost smešno, saj ne gre za dolarska ali dinarska posojila ali za milijonske delnice, temveč le za skromni zadrugi delež 500 lir. Nadalje je treba vedeti, da je bilo s tem prizadetih največ 100 članov. S kakšnim namenom so te člane tik pred volitvami izključili, ni treba posebej poudarjati, kajti pravi namen je na dlani!

Poleg tega naj bralci primerjajo omenjeni ukrep s pisanjem Zadrugarja, glasila Delavskih zadrug v Trstu. Prav zadnja številka lista je namreč priobčila poziv Mednarodne zadrugi zveze z dne 4. julija t. l., naj 140 milijonov zadruginikov iz 46 držav 'v duhu solidarnosti, ki ne pozna meja, smatra za svojo dolžnost pomagati bližnjemu, da se osvobodi pomanjkanja in nevednosti.' Res lep vzgled zadrugi miselnosti!

Pripomba uredništva

Z ogorčenjem našega dopisnika popolnoma soglašamo. Naš list je že označil ves volilni postopek za pravo anarhijo, kar dejansko tudi je. To je zelo zgovorno dokazala tudi razprava v tržaškem občinskem svetu. Večina govornikov je namreč zatrjevala, da je odlok št. 23 z dne 5. junija t. l., ki ga je za Delavske zadruga izdal generalni komisar, nezakonit in protiustaven.

Tako bodo imeli člani, ki bi morali biti edni gospodarji zadruga, le pravico, da izvolijo namesto vseh 10 samo 6 članov upravnega odbora in od treh nadzornikov le enega. Ostale 4 člane upravnega odbora bodo imenovali tržaška občina, prefekt, Banca Nazionale del Lavoro in tržaška pokrajina. Od 2 nadzornikov bo enega postavilo ministrstvo za delo, enega pa prefekt.

Na ta zviti način bodo tako imenovane »demokracijske stranke« (demokristjani, socialdemokrati in republikanci), ki že zdaj vodijo Delavske zadruga, ohranile večino v navidezno zakonito izvoljenem upravnem in nadzornem odboru, in sicer ne glede na to, kako bodo volitve izpadle.

Končno se lahko tudi s številkami iz zadnjega proračuna zadrug (l. 1958) ovrže trditve, da so zastopniki javnih ustanov v upravnem in nadzornem odboru dejansko le predstavniki upnikov. Iz proračuna nam-

reč izhaja, da so Delavske zadruga dne 31. 12. 1958 dolgovale bankam le nekaj nad 80 milijonov lir, se pravi le 7% celotne aktive, ki znaša 1 milijardo 286 milijonov. Udeležba upnikov v upravi pa naj bi znašala kar 40%.

Te številke še najbolj zgovorno dokazujejo, da si sedanje vodstvo zadrug hoče za vsako ceno ohraniti oblast.

TRŽAŠKI MESTNI SVET

Tržaški občinski svet je na ponedeljkovi seji najprej razpravljal o resoluciji, ki jo je v zvezi s pomorsko družbo Istria-Trieste predložil socialistični svetovalec Teiner. Ta je zahteval, naj vlada oziroma Zavod za industrijsko obnovo (IRI) denarno podpre omenjeno družbo, da bo lahko vzdrževala pomorske zveze med Trstom in Istro. Družba zahteva 380 milijonov lir letne podpore, toda vlada ji ponuja le 307, tako da obstaja nevarnost, da bi pomorske vožnje med Istro in Trstom prevzelo kako netržaško podjetje.

Ker so približno enako resolucijo predložili tudi demokristjani, je svet sklenil, naj predstavniki strank na skupnem sestanku skušajo sestaviti enotno besedilo.

Nabrežina:

ZA IZBOLJŠANJE TRŽAŠKEGA GOSPODARSTVA

Nabrežinski občinski svet je na seji, ki je bila prejšnji petek, najprej vzel na znanje pismo miljskega župana Pacca, kateri sporoča, da je tamkajšnji občinski svet soglasno sklenil povabiti tržaškega župana Franzila, naj skliče skupen sestanek predstavnikov vseh občin na Tržaškem. Na tem sestanku naj bi preučili gospodarski položaj našega ozemlja ter po možnosti določili odposlance, ki bi vladi v Rimu predlagali učinkovite ukrepe za postopno izboljšanje hude gospodarske stiske.

Svet je zatem sprejel resolucijo, v kateri vabi dr. Franzila, naj poskrbi, da čimprej pride do zaželenega sestanka.

Svetovalci so nato rešili vrsto prošenj za nakup občinskega zemljišča, na katerem bodo zasebniki sezidali stanovanjske hiše. V zvezi s »campingom« v Sosljanu, o katerem so razpravljali na prejšnji seji, je odbornik D. Legiša pojasnil, da bi moral svet najprej rešiti vprašanje lastnine, kajti na to zemljišče je vknjižena neka avstrijska dobrodelna ustanova. Ta je namreč bila leta 1952 od občine kupila vso površino današnjega »campinga«, a se je bila v pogodbi obvezala, da bo v dveh letih tu sezidala poslopje za revne in bolne otroke z Dunaja. Ker se pa ta člen pogodbe ni izvedel in ker se zdi, da omenjena ustanova sploh več ne obstaja, je odbornik D. Legiša predlagal, naj občina vloži tožbo za razveljavljenje pogodbe. Ko bo to vprašanje rešeno, bo lahko svet spet razpravljal o usodi »campinga«. Predlog je bil soglasno sprejet.

Končno je svet razpravljal o poti, ki od policijske vojašnice v Devinu vodi do državne ceste. Gre za okrog 1.000 kv. m zem-

ljišča, ki je pa zasebna last. Pot je namreč nastala, ko je bila pred približno 10 leti sezidana vojašnica in je morala dobiti dohod do glavne poti. Sedanji lastnik upravičeno zahteva, naj občina končno zemljišče, koder gre cesta, odkupi ali pa mu da v zameno drugo.

Opčine:

SMRT VZGLEDNEGA MOZA

V nedeljo smo spremili na bazovsko pokopališče 59-letnega Vincenca — Vinka Grigica, ki je nepričakovano izdihnil v petek zvečer v tržaški splošni bolnišnici. K zadnjemu počitku ga je v nedeljo kljub slabemu vremenu spremljala velika množica, kar je dokaz, kako je bil pokojni Vinko priljubljen med ljudstvom. Pri bazovski cerkvi in na tamkajšnjem pokopališču je padriški pevski zbor zapel lepo žalostinko.

Pokojnik se je rodil na Padričah, največ let pa je preživel na Opčinah, kjer je bil v službi kot občinski uradnik. Bil je zaveden Slovenec. Znan je bil zlasti zato, ker je kot izvedenec v najrazličnejših uradnih poslih vsakomur rad nesebično svetoval in pomagal, a hkrati ostal preprost in ponižen. Veliko zaslug si je pridobil v hudih vojnih časih, ker je znal nemški in je od okupacijskih oblastev večkrat dosegel, da marsikomu ni bila prizadejana kaka večja krivica.

Nepozabnemu Vinku naj sveti večna luč!

Beneška

IZ GRMEKA

Cesta v Hostnahn je v zelo slabem stanju. Zato ni prav nič čudno, če se ljudje nanjo silno jezijo. Kdor se pelje iz Hlodiča v Hostne, spravlja v nevarnost sebe in vozilo.

Dokler je v to vas vodila še kar dostojna cesta, je vanjo prihajalo mnogo izletnikov. Posebno mladi fantje so radi zahajali vanjo. Sedaj se pa zelo redko vidi v vasi kak gost, ker se je vsakdo zaradi grozne ceste izogiba. Občinski voditelji pa se prav nič ne zmenijo za ljudske tarnje, pač pa ljudem le obljublajo, da bodo cesto popravili. S tem popraviljem bi morali začeti že lansko leto. Precej časa je že minilo, odkar so pripeljali na cesto gramoza, da bi jo posuli. Kar razumeti ne moremo, da še do danes niso z delom začeli. Vse prebivalstvo pa že godrnja in se vprašuje, koliko vode bo še steklo po naši Nadiži, preden se občinska gospoda zgane in cesto primerno popravi. Tako pač skrbe v mnogih naših vaseh oblastniki za razvoj tujskega prometa.

IZ DREKE

Ministrstvo za javna dela je pred kratkim določilo 1 milijon 187 tisoč lir prispevka za otvoritev delovišča v Dreki. Delavci bodo pogozdovali bregove na Kolovratu. Gre za goro, ki je gola in skalnata, tako da bo na novo posajeno drevje zadrževalo zemljo in vodo, ki večkrat povzročata naši vasi hudo škodo. Novo, temeljito pogozdovanje bi to škodo gotovo vsaj precej omililo, če ne že popolnoma odstranilo.

Pri tem delu bo seveda zaposlenih nekaj domačih ljudi.

Za našo zanemarjeno in ubogo vas pa je tudi ta drobtinica kruha pomembna. Saj je minilo že skoro 14 let, odkar se je končala druga svetovna vojna. V vsej tej dolgi dobi

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Pred novo krstno predstavo Slov. gledališča

Razgovor z Josipom Tavčarjem

Kot poročamo na drugi strani, bo Slovensko gledališče v Trstu v soboto prvič uprizorilo komedijo v 3 dejanjih Nicky — zlati deček, ki jo je spisal tržaški slovenski pisatelj in kritik Josip Tavčar. Poiskali smo ga pred krstno predstavo in mu zastavili nekaj vprašanj, na katera je takole odgovoril:

Kako se vam je rodil ta Nicky in kdaj?

Laže mi je seveda odgovoriti na drugi del vprašanja. Delo sem zaključil prve dni oktobra letos. Kako se mi je porodila misel, pa res ne vem. Morda že pred leti, ko sem nekje bral, da zasluži neki »pevec« milijone, čeprav ne pozna not. Morda pa kasneje, ko sem na lastne oči mogel ugotoviti, da nori mladina prav za takimi »pevci«, ki ne poznajo not.

Kakšna je vodilna ideja oziroma namen dela? Samo zabavati? Parodija na lastnosti, oziroma blodnje modernega človeka?

Gre seveda za satiro na današnjo družbo. To je vse.

Bo SG letos še uprizorilo kaj Vašega?

Ne.

Morda tržaški radio?

To je odvisno od radia, ne od mene.

Kaj menite o današnjem slovenskem gledališču? Stopa vstrec z evropskim po tematiki del in kvaliteti predstav?

Če bi živel v Ljubljani, bi morda drugače gledal na sodobno slovensko gledališče. S tržaške opa-

Josip Tavčar

zovalnice pa so moje sodbe nujno pristranske in zato je bolje, da jih držim zase. Vsekakor pa imam vtis, da bi sodobna slovenska dramatika hotela biti po eni strani »pariška«, to je avantgardistična, medtem ko si po drugi strani zamažuje prizadeva, da bi vskladila svoje vzdušje z ljudskim, to je domačim okoljem.

Cesa pogrešate pri mlajših slovenskih dramatikih piscih?

Morda samo odkritosrčnosti in neprisljenosti.

Kaj imate v načrtih, oziroma kaj bi napisali, če bi vam čas in razmere dopuščale?

Mnogo stvari imam seveda v načrtih. Hočem pa še enkrat poudariti svoj diletantski odnos do dela, v katerem iščem najprej zabavo in šele potem zadovoljenje. Naša družba je zelo zanimiva. Marsikaj je v njej dobrega, marsikaj pa je tudi zelo slabega in prav te slabe, negativne značilnosti sodobne družbe pritegajo mojo pozornost in me spodbujajo k delu. Ni v meni reformatorskega duha. Vendar bi hotel na kak način, pa čeprav zelo skromen pri-

spevati k obnavljanju humanističnega svetovnega nazora.

In vaša sodba o splošnem slovenskem kulturnem življenju v Trstu?

Če ni vse tako, kot bi moralo biti, je v glavnem kriva razcepljenost, v kateri kulturno in družabno živimo mi tržaški Slovenci. Če bo komu uspelo spraviti vse tržaške Slovence pod eno samo kulturno streho, bo našla kriza našega kulturnega življenja svojo najboljšo rešitev. Žal pa se mnogi trudijo, da bi našli vzroke tej krizi rajši kje drugje...

ODGOVORI NA NASO ANKETO

Vsem, ki so se odzvali na našo anketo, sporočamo, da zaradi dolžine prispevkov in obilice drugega gradiva nismo mogli v tej številki objaviti nobenega odgovora. Objavljanje odgovorov nadaljujemo prihodnjič.

Uredništvo

Michele Saponaro

Skoro nekam pozabljen je pred kratkim umrl eden izmed plodovitih italijanskih pripovednikov Michele Saponaro. Po rodu iz Lecce je večino življenja prebil v Milanu kot knjižničar in časnikar; tam je 74 let star tudi umrl. Pisati je začel že pred prvo svetovno vojno, ko so se uveljavili naturalisti Vega, Fogazzaro, Serao, D'Annunzio in Guido da Verona. Saponaro je ubral svojo pot kramljajočega realista. Od začetne zbirke novel La vigilia do zadnje Cerchio magico je napisal nad dvajset del.

Razen z romanom in novelo se je umrl književnik bavil tudi s slovstveno zgodovino. Napisal je podrobne življenjske epise velikih italijanskih pisateljev Foscola, Leopardija, Carduccija in Mazzinija. Saponaro je prejel tudi več književnih nagrad. Ko človek je bil skromna, a prefinjena osebnost, ki je vzbujala spoštovanje. Njegova dela bo znala šele bodoča kritika prav vrednotiti.

Slavko Rebec - umrl

V soboto, 14. novembra, je umrl v Trstu slovenski igralec in dramski pisec Slavko Rebec. Pogreb je bil v ponedeljek popoldne. Do groba so ga spremljali njegovi prijatelji, igralski tovariši in drugi predstavniki slovenskega kulturnega življenja v našem mestu.

Slavko Rebec, ki je omahnil v smrt vse prezgodaj, saj je bil star šele 57 let, je doživel vse preveč značilno usodo zavednega in izobraženega Slovenca med obema svetovnjima vojnoma: ječe in internacije, nato begunstvo in končno povratek v Trst, ko se je zazdelo, da se obetajo temu mestu in našim ljudem v njem lepši časi. Od vsega začetka je sodeloval pri slovenski radijski postaji v Trstu. Ves povojni čas je bil eden izmed glavnih stebrov radijske igralske družine. Pred vojno pa je sodeloval pri gledališčih v Mariboru in Ljubljani. Igrati je začel že kot mlad fant v Trstu in gledališče je bilo njegova plemenita strast. Večkrat smo ga imeli tudi zadnja leta priložnost videti na odru v Avditoriju in drugje. Likov, ki jih je izoblikoval n. pr. v »Zupniku iz cvetočega vinograda« in drugje, se bomo še dolgo spominjali. V radiju je odigral na stotine zahtevnejših in lažjih del in jim pripomogel s svojim značilnim, temperamentnim glasom do uspeha.

Rebec pa je tudi pisal. Slovenska prosveta je igrala na svojem taboru na Opčinah njegovo zgodovinsko dramo Jugunda, bela gospa devinska, nekaj njegovih iger pa so oddajali tudi po radiju; tam je doživel svoj krst tudi Jugunda. Poleg zahtevnejših del je napisal na desetine otroških radijskih igranic. Zaslužno delo bi opravila kaka slovenska kulturna ustanova v Trstu, n. pr. Studijska knjižnica, ko bi zbrala njegove stvari in jih tako rešila pred uničenjem ali pozabo.

POEZIJA V BARVAH

Pretekli petek je v Krožku slovenskih izobražencev v Trstu imel znani planinec Rafko Dolhar iz Trbiža zelo uspešno fotoreportažo o naših Julijskih planinah. Prikazal je del bogate zbirke fotografskih motivov, ki sta jih posnela skupno z očetom dr. Lojzetom Dolharjem med številnimi turami po naših Julijcih. Z besedo in barvnimi diapozitivi je številnim udeležencem pričaral jesenske in zimske lepote naših Julijskih planin. Iz prikazanih motivov veje prefinjeno lirično razpoloženje ter pestra in bogata poezija barv. S prikazanimi posnetki je dokazal, da je sloves, ki ga uživajo umetniške fotografije dr. Lojzeta in Rafka Dolhara, popolnoma upravičen. Njuni fotografski posnetki so svoj čas prejeli lepo priznanje na razstavi planinske fotografije v Torinu.

Josip Vuk - neznani jezikoslovec

Mestno županstvo v Gorici je v lepi obliki izdalo ob 40-letnici ustanovitve furlanske filološke družbe G. S. Ascoli poseben zbornik »Douge l'Isunze«. Società filologica friulana si je postavila za cilj, gojiti furlansko kulturo in književnost. Njeni člani so vzdrževali dobre stike tudi s predstavniki kulturnega življenja goriških Slovencev. Saj sta že učnjak Ascoli in dr. Stefan Kocjančič, semeniški ravnatelj in znanstveni delavec, gojila tesno znanstveno in osebno prijateljstvo.

Kaže, da so tudi v preteklih časih goriški kulturni možje obeh narodnosti, furlanske še posebno, sploh radi sodelovali in skušali vzpostavljati vezi med romansko in slovansko kulturo.

Iz takega vzdušja je zrastle tudi delo doslej še malo znanega goriškega slovničarja duhovnik Jožeta Vuka. Njega na kratko omenja v navedenem jubilejnim zborniku vodja goriške semeniške knjižnice msgr. Spessot. On je našel na zaprašenih knjižnih policah še en izvod zanimivega Vukovega slovarja.

Vuk je bil po rodu in po imenu Slovenec. Rojen je bil v Podturnu, goriškem predmestju, leta 1802. Po semeniških študijah ga je nadškof Wallart posvetil v mašnika. Polagoma je skromni duhovnik postal profesor v centralni bogoslovnici. Tu je že prišel v stike s stanovskimi tovariši, ki so bili v drugi polovici prejšnjega stoletja edini kulturni slovenski delavci v Gorici. Med leti 1838 in 1846 je prof. Vuk šel v Villesse kot dušni pastir. Na tem službenem mestu se je do dobra seznanil s furlanščino, kar mu je pozneje prav prišlo pri sestavljanju slovarja.

V viharnih letih 1848 in 1849 ga najdemo v Prvačini, kjer je živel kot zasebnik in zbiralec ljudskih besed. Odtod se je umaknil v Gorico k usmiljenim bratom kot dušni pastir v bolnišnici. Po letu 1857 se je odpovedal službi in je živel svetu odtegnjeno življenje kot znanstvenik in upokojenec. Umrl je v visoki starosti leta 1881 in so ga pokopali na Sveti gori.

Vukovo življenjsko delo, slovar, je izšlo leta 1864 v tiskarni avstrijskega Lloyda v Trstu. Obsega 428 strani velike osmerke. Nosi pa silno dolg naslov »Onomastico Tecnico - Poliglotta ossia Dizionario de' nomi delle dignità... e d'altre denominazioni caratteristiche in sette lingue e nel dialetto friulano...« Tisti sedmeri jeziki so: nemški, italijanski (skupaj s furlanščino), francoski, angleški, slovenski, latinski in grški. Ta poliglotski slovar, kateremu služi nemščina kot temelj, je obenem tudi slovensko-italijanski. Kaže, da je bil to prvi slovar te vrste po Megiserjevem Vocabolario Italiano - schiavo iz leta 1607. Namen tega za tiste čase obsežnega besednjaka v sedmih jezikih (s furlanščino) je Vuk pojasnil v posebni okrožnici, kjer pravi, da je poliglotski slovar nujno potreben v dobi, »ko je parni stroj zblžal razdalje in ko električna nit kot blisk prenaša misli iz enega kraljestva v drugo.«

Ob koncu vabi pisatelj in samozaložnik na naročbo slovarja, ki bo veljal skromno ceno »50 soldov avstrijske veljave«.

Veliko jezikoslovno delo prvega slovenskega sestavljalca poliglotskega besednjaka Jožeta Vuka je tudi takrat našlo malo priznanja. Zasluži, da bi ga vsaj mi bolje cenili.

r. b.

GORIŠKI OBČINSKI SVET

Prejšnji četrtek je goriški občinski svet razpravljajal najprej o raznih pomanjkljivostih mestnega avtobusnega prometa. K besedi se je prvi oglašil svetovalec Rudi Bratuž ter svetu predložil zlasti veliko nezadovoljstvo prebivalcev iz Pevme, ki morajo danes plačevati 80 lir za povratno vožnjo, medtem ko plačujejo potniki iz Ločnika in Podgore le 40 lir. Ta dvojna mera do meščanov je krivična in nedopustna. Treba jo je zato čimprej odstraniti, in sicer tako, da avtobus št. 5 začne voziti iz Pevme in ne le od pevmskega mostu. Saj se ne more danes noben Pevmčan posluževati tega avtobusa.

Podžupan dr. Poterzio je g. Bratužu in drugim, ki so govorili še o ostalih pomanjkljivostih avtobusnega prometa, takoj odgovoril, da bo občina to zadevo ponovno preučila in razne pomanjkljivosti odstrani la sporazumno s podjetjem ATA.

OBMEJNI PREHODI

Pokrajinski živinozdravnik dr. Germinetti je prejšnji teden sporočil, da so docela neresnične vse govorice, da bo zopet prepovedan promet skozi obmejne prehode, kot je bilo do 8. novembra.

Dr. Germinetti se je medtem sestel z okrajnim živinozdravnikom v Novi Gorici

Slovenija

pa niso oblastva do danes prav nič naredila, da bi vsaj omilila bedno gospodarsko stanje našega prebivalstva. Vlada v Rimu in pokrajina sta na našo vas popolnoma pozabili, občinska uprava pa nam ne more veliko pomagati, tudi če bi hotela.

Čudežev seveda ne more nihče delati, kot samo Bog. Lega Dreke žal ni za naše prebivalstvo prikladna. A nekaj učinkovitega bi vlada kljub temu lahko storila; morala bi vsaj znatno znižati davke, če jih ne mara v celoti odpisati. Če dobro preračunamo, vidimo, da ljudje dreške občine plačujejo večje davke kot prebivalci na ravnini. Naši ljudje bi sploh ne mogli živeti, če bi jim ne pomagali svojci, ki delajo v tujini. Njihove krvave zaslužke pa požro v glavnem visoki davki, kar se nam zdi zločin, ki vpije do neba. Naj povemo, da je od 1300 prebivalcev, ki jih šteje naša občina, kar okoli 500 v tujini in ki seveda svojim domačim redno pošiljajo pristradane prihranke. Namesto da bi torej s skromnimi prihranki v tujini okrepili svoje domove, morajo z njimi plačevati večje davke kot tisti kmetovalci v ravnini, kjer sploh ni izseljevanja. Ali se vam ne zdi, da je to zares nekaj gnilega in krivičnega? Kdo naj po vsem tem še razume, kaj pomeni skrb in pomoč za gorski svet?

IZ PLATIŠČA

Pred kratkim so zaključili gradnjo nove šole v Platišču. To javno delo je bilo zares nujno potrebno, saj so se morali naši otroci doslej učiti v prostorih mlekarnice, ki so bili nezdravi in popolnoma neprimerni. Žalostno pa je, da je v naši vasi vedno manj otrok, ker jo zapuščajo vsako leto v vedno večjem številu cele družine ter odhajajo v tujino.

dr. Koglotom. Oba sta ugotovila, da parkljevka in slinavka ne povzročata več nobenih skrbi. Nato je še potrdil, da bo od ponedeljka dalje na goriških blokkih dovoljen tudi prehod goveji živini.

V zadnjih 10 dneh niso zabeležili več nobenega novega primera okuženja. V teku pa je še vedno razkuževanje hlevov.

Posamezna županstva bodo pravočasno sporočila, kdaj se bo to delo zaključilo. Šele nato bodo lahko živinorejci spuščali živino iz hlevov.

IZ STEVERJANA

Naši občinski možje so predpreteklo soboto odobrili občinski proračun za leto 1960, ki izkazuje 18 milijonov 265 tisoč lir izdatkov in 13 milijonov 765 tisoč lir dohodkov. Primanjkljaj znaša torej 4 in pol milijona lir; poravnali ga bodo s posojilom, od katerega bodo plačevali 5.8 odstotka obresti. Med drugim so svetovalci odobrili tudi izdatek 3 milijonov 800 tisoč lir za elektrifikacijo v naših naseljih, ki so jo bili začasno prekinili. Sedaj pričakujemo, da bo do to delo v kratkem zaključili.

Predpreteklo nedeljo smo tudi Števerjanci imeli zahvalnico. Pri slovesni maši so prepevali naši odlični cerkveni pevci. Nameravani blagoslov in spreved naših traktorjev po vasi je moral zaradi slabega vremena žal odpasti. V naši vasi je doslej že 17 traktorjev.

IZ STANDREŽA

Štandrežci so z zadovoljstvom sprejeli vest, da bo občina najela 8 milijonov posojila, s katerim bodo končno asfaltirali cesto od Gorice do Štandreža. Občina bo sicer morala 35 let plačevati 135 tisoč obresti na leto, kar jo pa bo verjetno stalo manj, kot je do danes potrošila za vzdrževanje ceste. Upamo, da bodo to prepotrebno javno delo izvedli v najkrajšem času, da bo tako konec neznošenega blata pozimi in še bolj neprijetnega in nezdravega prahu poleti.

Tudi štandreški kmetje smo imeli predpreteklo nedeljo zahvalnico. Odbor neposrednih obdelovalcev zemlje je dal pobudo, da so kmetje na okrašen voz naložili vzorce svojih najboljših pridelkov in ga pripeljali na trg pred cerkvijo. Predenj so postavili mizo in nanjo položili sedem hlebov domačega kruha ter precej steklenic domačega vina.

Po blagoslovlitvi pridelkov so med vaščane, zbrane okrog voza, razdelili kruha in vina. Prepričani smo, da se bodo tega prelepega staroslovanskega običaja oprijeli naši slovenski ljudje tudi po vseh drugih vaseh.

IZ STMAVRA

Štmaverci smo z veseljem vzeli na znanje, da je mestni svet soglasno sklenil okrepiti javno razsvetljava v naši vasi. Doslej je prišla po ena žarnica na vsakih 200 metrov vaške ceste; ko bo pa omenjeni sklep izveden, bo prišla po ena žarnica na vsakih 80 metrov; tudi naša cerkev in zvonik, ki stojita na izredno lepi točki, bosta odslej na

Iz Goriške

daleč vidna, ker ju bodo razsvetljevali žarometi.

VRTEC V ULICI RANDACCIO

Z velikim veseljem in zadovoljstvom sporočamo, da je bil v ponedeljek prejšnjega tedna ponovno odprt v prostorih Malega doma v ulici Randaccio slovenski otroški vrtec. Vodi ga vrtnarica gđ. Rut Lutmanova.

Doslej se je v vrtec vpisalo sicer le 8 slovenskih otrok, a število se bo gotovo povečalo, ker je v južnem in jugovzhodnem predelu našega mesta še nekaj otrok, ki ga bodo radi obiskovali. Matere, ki so doslej že vpisale otroke v ta vrtec, so zelo zadovoljne, da jim jih ni treba pošiljati v vrtec v ulici Croce, ker je predaleč.

Obnovljeni vrtec ima na razpolago veliko in lepo sobo s sodobno opremo. Ob tej priliki se slovenske matere iz srca zahvaljujejo vsem, ki so se potrudili za obnovo prepotrebne otroškega vrtca.

DESETI BRAT V GORICI

Nedeljska dopoldanska prireditev Desetega brata, ki je bila namenjena zlasti mladini, se je žal ponesrečila, ker je bila izredno slabo obiskana. Preslabo udeležbo je sicer zakrivilo deloma slabo vreme, toda za neuspeh so delno krivi tudi tisti, ki so dolžni zlasti vsako mladinsko kulturno prireditev v Gorici dobro pripraviti in poskrbeti za dostojno udeležbo. Kljub slabemu vremenu bi prireditelji lahko z zasebnimi avtomobili spravili v gledališko dvorano zadovoljivo število mladine. Slov. nar. gledališča pri tem polomu ne zadene seveda niti najmanjša krivda. Popoldanska predstava je bila sicer mnogo bolj obiskana, a smo ponovno lahko ugotovili, da se slovenskih kulturnih prireditev izogibajo zlasti tako imenovani »petični« krogi. To je pa vse obsodbe vredno.

POMEMBEN OBISK

V ponedeljek je dospel v Gorico minister za državne udeležbe Ferrari Aggradi, katerega so spremljali predsednik Zavoda za industrijsko obnovo (IRI) in drugi visoki uradniki.

V Gorici si je minister ogledal tovarno Safog, v Tržiču pa ladjedelnice. V obeh mestih se je sestel s predstavnikmi vladne stranice ter z njimi preučil ukrepe za poživitev gospodarstva goriške pokrajine. Poročajo tudi o posebnem sestanku ministra s tržiškim županom Cuzzijem.

Goriški gospodarski krogi goje veliko zanimanje do mladega ministra, ki je že svoj čas pokazal veliko razumevanje za gospodarske koristi goriške pokrajine. Saj prav njemu pripisujejo zaslugo, da je kot namestnik ministra za proračun poskrbel, da se je veljava važnega zakona »o krožnem skladu« razširila tudi na Goriško.

IZ DOBERDOBA

Upravni svet Vzhodno-furlanskega vodovodnega konzorcija v Gradiški (CAFO) je pooblastil predsednika g. Bressana, da prevzame odgovornost za odkup zemljišč, po katerih bodo speljali cevi za kraški in dolenski vodovod.

GOSPODARSTVO

Vitamini in živalska krma

O vitaminih mnogo govorimo in čitamo. Zdravniki jih često predpišejo bolnikom, zlasti otrokom. Vitamini pa so važni tudi za živinorejo in zato je prav, da o njih vedo tudi naši kmetovalci.

L. 1887 je holandski zdravnik Eijkmann opazil, da napade perutnino posebna bolezen, če jo hranimo pretežno s prečiščenim rižem. Ta zdravnik je tudi ugotovil, da perutnina ozdravi, če se med riž premešajo riževe otrobi. S tem je bilo dokazano, da se nahaja v riževih otrobih neka snov, ki ugodno vpliva na zdravje perutnine. To snov je l. 1911 odkril C. Funk in jo imenoval »amin vitae«, se pravi »življenjski amin«; »amin« zato, ker je snov vsebovala dušik. Pozneje se je uveljavilo ime »vita - amin« in to tudi za take vitamine, ki ne vsebujejo dušika. V kratkem se je razvila o vitaminih prava veda, tako imenovana »vitaminologija« ali vitaminoslovje.

Vitaminologija je spremenila vse dotedanje znanje o hranilih in prehrani. Dokazala je, da so za presnavljanje hrane in za zdrav razvoj telesa nujno potrebne določene snovi (vitamini), čeprav v majhnih količinah: če teh ni, se razvijejo razne bolezni, katerim lahko sledi celo smrt. Torej ni dovolj, da hrana vsebuje beljakovine, tolščice in škrobe (ogljikove vodane), imeti mora tudi vitamine.

Danes poznamo že precej vitaminov, ki pa nimajo vsi lastnega imena. Večino označujemo z veliko abecedno črko in tako poznamo vitamin A, B, C, D itd.

Človeško in živalsko telo ne more proizvajati vitaminov, temveč jih dobi s hrano. Sveže rastline vsebujejo vedno vitamine in isto velja za plodove in seme. Telo pa lahko nakopiči vitamine v žlezah, jetrih, obistih in zlasti v tolšči (ribje olje). Rastlinske maščobe (olje) vsebujejo prav malo vitaminov. Mleko ima vitamine v tolšči, in sicer predvsem vitamine razvoja.

Vitamini pa so zelo nežne snovi in jih zlahkoto uničimo: s sušenjem hrane ali krme, s kuhanjem, s sterilizacijo in podobnim vsaj delno in tudi popolnoma uničimo vitamine. Toplota vpliva nanje različno: nekateri se uničijo, če se toplota le malo dvigne nad temperaturo okolja, drugi vzdržijo tudi višjo toploto. Vitamini se uničijo, tudi če pridejo v stik s kovinami in zato jih ni v hrani, ki je konservirana v kositrnih školj. Popolnoma uničimo vitamine, če je kuhano hrano segrejemo.

Sodobni človek kupuje v lekarni vitaminove pripravke, ako v hrani ni dovolj vitaminov. Tako jih ni v belem kruhu in v beli moki. Zito vsebuje sicer mnogo vitaminov, a ti ostanejo v otrobih. Zato pa je mnogo bolj zdrav in tečen črni kruh iz cele, to je nepresejane moke. Omenili smo že, da je brez vitaminov trgovinski riž. Tudi krompir ima vitamine, predvsem v kožici in enako tudi sadje: olupljena jabolka ali sploh olupljen plod ima prav malo vitaminov, ker smo jih odstranili z olupkom. Mleko vsebuje v zimskem času manj vita-

minov kot v drugih letnih časih, ker krmino kravo s suhim senom, v katerem smo s sušenjem uničili vitamine.

Kaj sledi iz tega? Pazljiv čitatelj bo sam napravil potrebne zaključke, živinorejec pa bo skrbel, da bo njegova živina imela na razpolago skozi celo leto nekaj sveže, z vitamini bogate krme. Dajal ji bo tudi otrobe, ki med vsemi močnimi krmili vsebujejo največ vitaminov.

Interflora

Če želiš kakšni ljubljeni osebi, ki stanuje v oddaljenem mestu ali tudi v tuji državi, čeprav na koncu sveta, pokloniti šop cvetlic, pojdi k cvetličarju, ki je član mednarodne organizacije Interflora. Oseba bo prejela šopek mogoče še isti dan, najpozneje pa v dveh dneh.

Tako dobro so danes cvetličarji med seboj povezani. To ne velja za vse, marveč le za važnejše cvetličarje. V Italiji jih je organiziranih nekaj nad 700, v Evropi okoli 12.000, na vsem svetu pa nad 25.000. Clani omenjene organizacije se nahajajo v 12 evropskih državah, in sicer tudi na Poljskem, Češkem in Ogrskem. Osrednji urad deluje v Zürichu (Švica). Anglija ima lastno zvezo s sedežem v Londonu. Tretja zveza ima sedež v Detroitu ZDA in obsega države vseh treh Amerik (severne, srednje in južne).

Lansko leto so organizirani italijanski cvetličarji prejeli 170.000 naročil za skupni znesek 595 milijonov lir ali približno 3.500 lir za posamezno naročilo. Interflora (vse 3 zveze) je lani posredovala v 14.482.065 primerih za skupno vsoto nad 45 milijard lir.

RASTLINSKO MLEKO

Otroci bližnjega vzhoda in severne Afrike nimajo na razpolago toliko mleka, kot ga imajo otroci pri nas, ker zaradi velike vročine razmere niso ugodne za rejo mlečne živine. Otroci pa potrebujejo mleka. To vprašanje je nedavno tega proučila znanstvena komisija Združene arabske republike. Po mnogih poskusih so sestavili rastlinsko mleko, ki je po sestavini in lastnostih zelo podobno kravjemu. Sestavljeno je iz moke čičerke pšek = ceci, zemeljskega oreška (pištači), raznih soli in vitaminov.

LETOSNJA SUSA

ni v Italiji prizadela posebne škode, ker je pritisnila komaj septembra. V srednji in zapadni Evropi pa je nastopila že v začetku poletja in je zelo skrčila kmetijske pridelke, zlasti krmo. O pomanjkanju krme tožijo na Danskem, v Nemčiji, na Holandskem, v Belgiji in Franciji. Ker ni dovolj krme, je zmanjkalo mleka, živinorejci pa so morali dati precej živine v zakol. V Nemčiji tožijo, da so pridelali tudi malo krompirja, na splošno kakih 25% manj kot druga leta.

90.000 LIR ZA KOSA

Pred dnevi sta bila v Brescii semenj ptičev in razstava lovskih psov. Obiskovalci so pokazali posebno pozornost za ptice, ki s svojim petjem ali ščebetanjem privabijo druge ptice v nastavljene pasti. Trgovina s temi ptiči je bila zelo živa, saj so nekateri plačali od 20 do 40 tisoč lir za eno ptico. Za enega kosa pa je neki ptičar plačal celo 90 tisoč lir.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 19. novembra si dobil, oz. dal za:

ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,60—24 lir
100 dinarjev	70—75 lir
100 francoskih frankov	122—126 lir
funt šterling	1715—1760 lir
nemško marko	147—149 lir
švicarski frank	143—145 lir
pesos	6—9 lir
zlato	706—709 lir

ŽENA IN DOM

BARVE V PROSTORU

Naše oči so sila nepopoln organ in nas kaj rade varajo. To njihovo nesposobnost pravilnega ocenjevanja pa lahko zelo ugodno izkoristimo za izboljšanje raznih neprimernih oblik v prostoru.

Zenam je na primer že dolgo znana »prevara«, da delajo navpično položeni vzorci postavov vitko, medtem ko jo vodoravni izpopolnjujejo. To napako pa lahko spretno izkoristimo tudi za ugodnejšo ureditev prostora, in sicer s kombinacijo temnega in svetlejšega tona ene barve ali z dvema različnima barvama, od katerih je ena vedno temnejša.

V starih zgradbah so prostori navadno višji od 3 metrov. Visoke sobe pa vplivajo dokaj neugodno na naše oči. S spretno poslikanim prostorom se teh neprijetnih občutkov kaj hitro iznebimo, in sicer s tem, da pobarvamo stene s temnejšo barvo kot strop, toda samo do višine 3 metrov. Svetlejšo barvo stropa podaljšamo do temnejših sten in našim očem se bo zazdelo, da se prostor konča ob stika-lišču obeh barv.

Pri nizkih prostorih dosežemo nasprotni učinek, če temnejše barve sten podaljšamo za kakih 30 cm na strop. Soba bo postala za oko višja.

Višino prostora lahko popravimo še na ta način, da zberemo za strop temnejšo barvo od sten. Temni strop med svetlimi stenami »pritiska« navzdol in prostor se bo zdel nižji. Pri nizkih prostorih pa nasprotno. Pri nas velja že desetletja nenapisano pravilo, da mora biti strop vedno bele barve; toda

spomnimo se kake planinske kočice. Mar ne vzbuja domačnosti in ugodja prav s temnim lesom opazni strop in morda tudi stene? Zakaj ne bi enakega učinka dosegli z ustreznimi toni temnejše barve stropa?

Često nam pri prostoru ne prija globina, bodisi, da je prostor prekratek ali predolg. Toda tu di tukaj lahko prevaramo naše oči. Temno pobarvana stena med stranskimi svetlimi stenami se nam bo zazdelo zaradi jakosti barve bližja in prostor manjši. Svetla stena med dvema stranskima temnejšima stenama pa prostor podaljša.

NASI RECEPTI

Mleko s sadjem in alkoholom. Približno 10 dkg jagod, malin, borovnic ali marelic precedimo in zmehčamo z nekoliko sladkorja, dokler se ne peni. Pozneje to pomešamo z dvema kozarčkoma dobrega konjaka in četrt do tri osminke litra mrzlega, penete stepenega mleka. Močno penasto sadno mleko zlijemo v kozarec s kakšno kocko ledu in ga takoj postrežemo. Pri tem »frullatu«, kot ga imenujejo Italijani, lahko uporabimo tudi drugo zmleto sadje.

Marelični napitek. 750 gr vloženih marelic narežemo na rezine, prelijemo z litrom belega vina, ¼ litra mineralne vode in pustimo dve uri na hladnem. Če je potrebno, dodamo tudi nekaj sladkorja. Preden postrežemo, prilijemo po možnosti, še majhno steklenico šampanjca.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Iz žepa je potegnil velik samokres in ga nastavil na prsa sosednemu človeku, ki se je moral sili vdati in izročiti izkaznico. To je bilo znamenje, da so vsi ostali črnuhi na mah planili na naše ljudi, jih tolkli s palicami po glavah, jim žugali z orožjem ter jih ropali volilnih izkaznic. Nastala je nepopisna zmešnjava in ljudje so začeli bežati. Prosečani so se vračali domov spet skozi gozdove, fašisti pa za njimi, vpijoč: »Dajte jih! Z bombami na Slovence!« Kogar so mogli ujeti, so mu pobrali izkaznico in ga povrh udarili. Tako so se polastili več kot stotine volilnih legitimacij.

Slovence, ki so jim prišli v roke na trgu v Sv. Križu, so s silo vlekli na volišče in v celico, kjer so jim v zavitke devali glasovnice

64.

Dr. E. BESEDNJAK

fašistovske kandidatne liste. Dne 15. maja ni bilo v Sv. Križu skoro slovenskega volivca, ki bi ga fašisti ne bili napadli, pretepli ali celo ranili. Med tepenimi je bil, kot rečeno, tudi župnik Andrej Furlan.

NAPADI NA CESTAH

Ko so fašistovski hudodelci ugotovili, da orožniki dovolje delati s slovenskimi volivci, kar jih je volja, in da tudi ostala državna oblastva ne mignejo s prstom v obrambo zakona, so razširili svoja nesramna nasilja tudi na okoliške ceste, vodeče na volišča.

Tako se je na Proseku pozneje pripravljala nova skupina Slovencev, da gre volit v Sv. Križ, in si najela v ta namem voz, na katerem je našla mesta dvajsetorica vaščanov. Toda ko so hoteli oditi, jim pridrvita naproti dva tovorna avtomobila, natrpana s fašisti, oboroženimi s samokresi in biči. Vihteč bombe proti Prosečanom, so obstopili njihov voz in mu niso dali, da se odpelje.

Volivce so pozvali, naj jim izročijo izkaznice. Ker so se nekateri predrzni in protipostavni zahtevi odkrito uprli, so jih črnuhi

začeli neusmiljeno mlatiti in jim s silo odvzeli papirje. Med pretepanjem so nekaterim s telesa strgali oblačila.

Nekaj sličnega se je pripetilo tudi petdesetorici Slovencev na poti s Proseka proti Opčinam. Oboroženi fašisti so jih napadli, jih pretepli ter jim raztrgali na koščke vse izkaznice, tako da niso mogli glasovati za naše kandidate.

ČUVARJI ZAKONITOSTI

V kakšnih divjaških razmerah je tedaj živel slovensko ljudstvo v Italiji, nam se pa najnazorneje razodeva iz zadržanja za javni red in zakonitost odgovornih oblastev. Kot primer naj navedem zelo zgovoren dogodek na Proseku.

Eden izmed ranjenih domačih volivcev se je zatekel k ondotnemu karabinjeru, misleč, da bo vsaj tu našel zaščito pred fašističnimi nasilneži. Toda kaj je doživel? Pred očmi orožnika so ga fašisti obkolili in jeli surovo tepsti: eden ga je tolkel po obrazu, drugi mu je nastavil na prsi samokres, tretji ga je suval v hrbet. Vsi so pa nanj vpili, naj jim izroči volilno izkaznico, ki je pa ni imel pri sebi.

Orožnik je na to hudodelsko početje brezbržno gledal in ni zinil besede. Fašistom je nasprotno celo dovolil, da so Slovence s silo vlekli na njegov dom iskat izkaznico. Vrnivši se v njihovi družbi na trg na Proseku, so ga fašisti vpričo istega karabinjera in orožniku nadrejenega stotnika iznova premlatili.

S takim ravnanjem so se varnostni oblastniki sami spremenili v zločince in bi morali biti najteže kaznovani, a se jim ni prav nič zgodilo. Nihče jih ni nikoli zastran teh hudodelstev klical na odgovornost. Ker so vedeli, da jim je vse dovoljeno, so prijazno in spodbudno gledali na divjajoče črnuhe, prepuščajoč nesrečne slovenske volivce njihovi usodi. Mi smo stali tedaj izven državnih zakonov.

KAKO JE BILO NA KATINARI

Tu ni bilo tako surovih nasilstev in pretepov kot v Sv. Križu in na Proseku, pač pa je volilna komisija tudi na Katinari na vse načine zavlačevala glasovanje, da bi se Slovenci naveličali brezkončnega čakanja, se utrudili ter šli domov, ne da bi oddali glasovnice.

Da bi jih k temu prej spravili, je okoli 2. ure popoldne prihrumel v vas še tovarnik, poln oboroženih fašistov, ki so začeli domačine napadati in jim groziti. S silo so jim segali v žep, vlekli iz njih izkaznice ter jih trgali na kose. Ljudje so proti hudodelstvu protestirali, nekateri so pobrali raztrgane dele izkaznic s ceste in jih predložili predsedniku volilne komisije, zahtevajoč zadoščenja in zaščite, a niso nič dosegli. Komisar je izjavil, da žal ne more pomagati.

Popolnoma brezbržni so bili tudi orožniki in gledali v zrak, kot da se jih stvar nič ne tiče. Neki pogumen volivec je hotel pomagati; zgrabil je posebno predrznega črnuha za prsi ter ga predal navzočemu maršalu karabinjerov. Kaj je orožnik z njim naredil, ni znano. Gotovo ga je izpustil, zakaj tedaj je veljalo pravilo, da smejo črnuhi kot »rodoljubi« tepati zakone, kolikor jim drago.

Komisija je ob 10. uri zvečer zaključila volilni postopek, čeprav so stali ljudje še v gručah pred poslopjem. Tako je naša kandidatna lista protipostavno izgubila na Katinari vsega najmanj 150 glasov. Nobeno čudo zatorej, da ni bilo v tržaškem okrožju uradno več ko 2930 slovenskih volivcev.

EDINOST JIH IZZIVA

Kakšno ozračje je vladalo v Trstu, se vidi tudi iz tega, da tisti čas ni bilo prav varno raznašati in prodajati Edinosti po mestu. Ko so naše raznašalke hodile z listom iz tiskarne v ulici Sv. Frančiška, se je večkrat primerilo, da so jih kje na cesti ustavili črnuhi, jim iztrgali zavoj iz naročja in jih povrh nabili. Spominjam se, kako so se nekatere revne ženske preplašene jokale.

(Nadaljevanje)

Iz prijateljstva in v dokaz, da ima res diamante, mi je podaril majhen bel diamant, o katerem je izjavil, da je vreden samo kakih deset ali petnajst dolarjev. Naj mu bo v spomin nanj, je dejal. Branil sem se ga vzeti, delno tudi iz strahu, da mi ga najdejo. Toda on mi je toliko časa prigovarjal, da sem sprejel, in pokazal mi je tudi, kako naj ga hranim.

»Imate kak votel zob?« me je vprašal.

Pritrdil sem. Med interniranci v Dachauu bi bil težko našel koga z zdravimi zobmi, ker so nam zaradi pomanjkanja pravilne prehrane in vitaminov naglo razpadali.

»Dobro,« je dejal. Nato si je iztrgal od nekod iz podloge jopiča majhno cunjico, naskrivaj zavil vanjo diamant, da je bilo vse skupaj podobno majhni kroglici, nato pa mi je dejal, naj vtaknem kroglico v usta in jo tako dolgo žvečim in valjam z jezikom sem in tja, da bo postala čisto prepojena s slino in stisnjena. Tako sem tudi storil.

V začetku mi je bilo tisto žvečenje nadležno, počasi pa sem se ga privadil kot nekakega žvečilnega gumija, da sem avtomatično žvečil, ne da bi se sploh tega zavedal. Končno je postala kroglica majhna kot grah in popolnoma trda. Tedaj sem jo z lahkoto potlačil z jezikom v votel podočnjak in, tudi če bi mi bil kdo pogledal v usta, bi jo bil le težko odkril. Niti pri jedi je nisem vzel iz ust in počasi sem kar pozabil nanjo. Le pri umivanju zob sem jo izvlekel in jo vtaknil v žep. A prav pri taki priložnosti sem jo tudi izgubil. Nekoč pri kopanju, ko sem jo spravil v žep jopiča, da bi si lahko umil tudi zobe, se mi je verjetno kot kamen trda kroglica zavalila iz žepa jopiča, ki sem ga položil na klop. Prvi hip mi je bilo žal za diamantom, ker mi je

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

108

bil ljub spomin na starega prijatelja, s katerim sem tedaj že izgubil zvezo, ker so me bili prestavili na drug blok, njega pa v Revier, a potem sem si skoro oddahnil. Kljub majhni vrednosti je predstavljala vendarle trajno nevarnost zame za primer, da bi jo bili našli pri meni.

Ko so me prestavili na drug blok, mi je bilo resnično hudo, da sem moral zapustiti prijaznega in srčno dobrega, hkrati pa potrpežljivega in vdanega starčka. Ponovno sta mi zatrdila on in nečak iz Budimpešte, da se bomo po vojni še videli, če Bog da. A tega Bog ni dal. Z bloka 24, kamor so me premestili, sem večkrat stopil do dvoriščnih vrat »judovskega bloka« in dal poklicati starega Meyerja ter mu izročil malo kruha ali kar sem mogel dobiti zanj. Vedno spet me je prosil, da bi mu organiziral za dolarje ali diamante redno dobavo kakih priboljškov ali da bi dosegel pri svojih prijateljih Slovincih, ki so bili za bolničarje v Revierju, da bi ga sprejeli v eno izmed bolniških barak. Stvar z dolarji je bila tvegana in razen tega ni bila v skladu z našim pojmovanjem pomoči. Za vsak primer sem govoril zaupno o tem s profesorjem Bernotom iz Ljubljane, znanim botanikom, ki pa je po premisleku razsodil, da je nemoralno, da bi se spuščali v tako »kupčijo«, ne glede na to, da je bilo zelo težko preskrbeti kaj hrane.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Velika zmaga Mihajla Talja

Zmagovalec letošnjega šahovskega turnirja kandidatov in izvalček svetovnega prvaka Botviniča je 24-letni letonski velemejster Mihajl Talj.

Njegova igra je tako dinamična, da stoje nasprotniki vselej pred hudimi odločitvami in zato ni čuda, da so tudi bolj izkušeni igralci delali letos v srečanjih s Taljem zelo grobe napake. Tako je n. pr. Talj v dveh že popolnoma izgubljenih partijah proti Smislovu izvel kar 1,5 točke.

Končni vrstni red: 1. Talj (Rusija) 20 točk, 2. Keres (Rusija) 18,5, 3. Petrosjan (Rusija) 15,5, 4. Smislov (Rusija) 15, 5.-6. Gligorić (Jugoslavija) in Fischer (ZDA) 12,5, 7. Olafsson (Islandija) 10 in 8. Benkö (brez državljanstva) 8.

Paul Keres se je moral tudi to pot zadovoljiti z drugim mestom, a si je spet priboril pravico, da se udeleži prihodnjega turnirja kandidatov, ne da bi mu bilo treba igrati nobeno prihodnjo partijo. Zadovoljen pa je, da mu je uspelo premagati Talja kar s 3:1. Njegova igra je bila odlična in če bi imel le malo več sreče, bi lahko tudi sam postal kandidat za svetovno prvenstvo.

Petrosjan je po izredno dobrem začetku nenadoma doživel dva zaporedna poraza, in sicer z Gligorićem ter Olafssonom. Oba sta ga brez dvoma tako iztirila, da ni več odločno posegel v borbo za prvo mesto.

Smislov je že v prvi polovici tekmovanja zgubil vsako upanje na zmago. V drugem delu turnirja je sicer odlično igral, kar pa ni zadostovalo, da bi se uvrstil na boljša mesta. Njegova igra pa ne zastaja mnogo za Taljem in Keresom.

Gligorić je možnosti za večji uspeh zapravil še v drugi polovici turnirja, čeprav so strokovnjaki

prav v tem delu tekmovanja pričakovali, da bo igro odločno popravil. Vse pa kaže, da Jugoslovani ni bil pri svoji najboljši moči.

Fischer kljub napovedim ni posegel v boj za prvo mesto, čeprav je 6. mesto zanj že uspeh. Nihče pred njim namreč ni še doslej v 17. letu starosti tekmoval na tako važnem turnirju. Uspeh za Fischera je še v tem, da je premagal Smislova, bivšega svetovnega prvaka.

Olafsson ni razočaran. Znano je, da mladi prvak ne vzdrži v tako napornih borbah in je zato v zadnjem delu turnirja popustil.

Benkö, madžarski emigrant, ni kdovekako blestel. Da ni še občutneje zaostal, se ima zahvaliti le dobremu začetku.

Ob koncu tekmovanja lahko trdimo, da je bil turnir prenaporen, kar je škodovalo poteku iger. Strokovnjaki menijo, da ta način tekmovanja za svetovno prvenstvo ni najboljši, in letošnji turnir, ki se je odigral na Bledu, v Zagrebu in Beogradu je to tudi dokazal.

Mihajla Talja čaka sedaj boj z Botviničom. Imel pa bo težje delo, kot njegovi pristaši morda pričakujejo. Toda Talj upa, in to mu lahko verjamemo, da sta mladost in izredna volja zelo važen činitelj v podobnih tekmovanjih.

Jugoslavija - Grčija 4 : 0

Jugoslovansko državno moštvo je v nedeljo v Beogradu odločno porazilo grško reprezentanco. Izid 4:0 v korist Jugoslavije najbolj zgovorno dokazuje, da so »plavi« korenito izboljšali igro ter si s tem po vsej verjetnosti že zagotovili udeležbo na olimpijskih srečanjih, ki bodo prihodnje poletje v Rimu. Grki so v nedeljo nastopili v svoji najboljši postavi, a so morali kljub temu kloniti, ker so Ju-

goslovani razvili tako hitro in obenem učinkovito igro, da so bili skoraj ves čas pred nasprotnikovimi vrati. Uspeh »plavih« je toliko bolj pomemben, ker so v njihovih vrstah prvič nastopili mladi Perušić, Ivoš in Čebinac, ki so bili med najboljšimi. Perušić je igral v krilski vrsti, ostala dva pa v napadu. Zanimivo je nadalje, da je bilo vse jugoslovansko moštvo sestavljeno iz mladih nogometašev, ki so sicer že nastopili na mednarodnih srečanjih, a niti eden izmed njih ni igral v tekmah za lansko svetovno prvenstvo.

Da si Jugoslavija dokončno zagotovi udeležbo na olimpijskem turnirju v Rimu, bo morala 10. aprila 1960 igrati v Beogradu povratno tekmo z Izraelom, 24. aprila v Atenah pa tekmo proti Grčiji. V svoji skupini je Jugoslavija na 1. mestu s 3 točkami, na drugem je Izrael z 1 točko in na tretjem Grčija (0 točk). Jugoslavija je doslej zaigrala 2 tekmi, Grčija in Izrael pa po eno.

Jugoslavija je v Beogradu takole nastopila: Soškić; Durković, Jusufi; Bena, Miladinović, Perušić; Čebinac, Ivoš, Mujić, Kostić, Mihajlović. Gole so zabili: Mujić (2), Mihajlović in Kostić.

PRED TEKMO ITALIJA — MADŽARSKA

Med Italijani je danes mnogo pričakovanja za tekmo med državnima predstavništva Italije in Madžarske. Medtem ko so Madžari v zadnjem času dosegli dva pomembna uspeha — porazili so namreč Jugoslavijo in Nemčijo — so Italijani v Pragi doživeli odločen poraz. Srečanje z Madžari pomeni torej veliko preizkušnjo, po kateri bomo lahko ugotovili, ali se je italijanski nogomet res začel dvigati iz povprečja, v katerega je zašel zlasti zadnja leta.

O madžarskem moštvo lahko rečemo, da je srečno prebrodilo hudo stisko, v katero je zašlo, ko so pred 3 leti iz njega izpadli znani igralci kot Puskas, Czibor itd. Madžari pa so imeli srečo, da so našli odličnega srednjega napadalca Alberta, ki mu je komaj 18 let, a predstavlja že pravo strašilo tudi za najboljšo vratarje.

Tekma Italija — Madžarska bo 28. t. m. v Florenci. Istega dne se bosta v Budimpešti srečali B moštvi.

Vse se maščuje

Franca Jožefa so v zadnjih letih življenja lastni podložniki varali. Stari vladar je mislil, da še vedno on odloča in ukazuje. In nekoč je res sam nastavljal in odstavljaj ministre, tako da so ti šele pri jutranji kavi iz časnikov zvedeli, ali jih je že zasenčil mrzli oblak najvišje nevolje. Prav tako je cesar sam napovedoval vojne. Zunanji minister Buol je n. pr. šele iz dunajskih jutranjih listov slišal novico, da je — on napovedal vojno državi Sardiniji. Premišljeval je, kdaj je kako tako listino podpisal. Toda v časniku je čital črno na belem svoj podpis Buol s pristavkom »svojeročno«. Vse je bil skuhal cesar v svoji pisarni skupaj z generali; ministri so pa morali prevzeti odgovornost.

Na stara leta se je pa cesarju vse to maščevalo. Poprej ni pustil ne sinu Rudolfu in še manj nečaku Ferdinandu, da bi se vtikala v vladne posle. Leta 1914 si je pa minister Berchtold upal potvarjati cesarske listine in vladar je to sprejel kot neizbežno usodo.

Tako se mu je godilo zlasti v zunanji politiki. Ko je Italija stopila v vojno na strani avstrijskih nasprotnikov, se je Franc Jožef ves ogorčen jezil nad izdajstvom bivše zaveznice. Pozabil pa je, da je sam prekršil leta 1854 pogodbo z Rusijo, čeprav mu je car Nikolaj bridko očital prelom zavezniške pogodbe o nevtralnosti. Pisal mu je na Dunaj preroške besede: »Če se boš pridružil našim nasprotnikom, boš priklinal nad svojo državo strašno nesrečo!«

Cesar ni več vodil samostojne politike. Velenemška stranka in glavni stan sta ga

107

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

RADO BEDNARIK

imela popolnoma v pesti. Franc Jožef je še samo podpisoval. Uverjen je bil, da če sedi po štirinajst ur dnevno za pisalno mizo in rešuje akte, jih z modrim in rdečim svinčnikom popravlja kot šolske naloge, s tem že cesaruje.

Rusi — Prusi

Po dunajskih kavarnah so že krožili dovtipi, kako stari gospod na dvoru zamenjuje osebe in dogodke. Pravili so, da je šele par mesecev po vojni napovedi zvedel, da so Rusi vdrl v Galicijo.

Ko je padla trdnjava Przemysl, je nekega jutra generalni pribočnik javil cesarju:

»Veličanstvo, na žalost moram naznani, da se nahajamo v vojni.«

»O, da, da, ti prekleti Prusaki! Nikoli jim nisem preveč zaupal!«

»Oprostite, veličanstvo, saj se ne borimo proti Prusom, ampak proti Rusom. Prusi so naši zavezniki.«

»O, da, da! Prusi so torej naši zavezniki?«

»Da, Rusi so nam pa Przemysl zasedli, nadaljuje pribočnik s poročilom.

»O, Bog nebeški! In tisti osel Benedek — saj mu nisem nikoli prav zaupal.«

»Oprostite, veličanstvo, naš poraženi general je Kusmanek...«

»A, tisti tepec! Naj se jutri javi pri meni!«

»Pa so ga Rusi ujeli!«

Pribočnik je salutiral in šel.

V celi zgodbi je nekaj šale. Vendar pa je bridka resnica, da je bil šestinosemdesletni vladar že odmaknjen od dogodkov. Zivel je še od stare slave, starih spominov in od kupa aktov, ki jih je z gosjim persom lastnoročno vztrajno podpisoval. Jezile so ga izdaje slovanskih polkov na bojiščih. Predpisoval je ostre kazni za prebežnike in se poglobljaj v vprašanje, katero koračnico naj svira vojaška godba, ko udarijo njegovi zvesti vojaki v naskok. Koračnica princa Evgena, ta se mu je zdela naj bolj učinkovito sredstvo za hrabrost v boju. Vojno je gledal le od daleč. Dogodki so ga prehitevali. Slutil je, da se bliža huda usoda njegovi hiši in državi, a ni več imel ne moči ne volje, da bi se ji uprl.

Bil je kot prikovan na tračnice: sliši ropot vlaka, ki ga bo razmesaril, a nima več moči, da bi ubežal usodi.

Sladek pritisk

Medtem ko so na Dunaju pletli mrežo zvijač, da bi balkanske Slovane vanjo ujele, je v Berlinu par dni pred vojno napovedjo še prevladala treznost; a le za dva dni. Cesar Viljem, ki je silno rad rožljaj s sabljo, se je le zavedal, da bo vojna napoved vžgala svetovni požar. (Dalje)

22
Za
naše

animacije

Gusarji

RAZJARJENI GUSARJI SO SE
POGNALI V GRMOVJE...

AHA, SO ŽE TU... UPAM, DA
SEM SLEDOVE NAŠEGA DELA
DOBRO ZABRIGAL... NO, TO
BOM TAKOŠ ZVEDEL...

TULE SO ŠLI!
HOHOHO, PUSTILI SO TARO SLED
KOT ČREDA SLONOV... ZA
MENOŠ, BRATCI!

HIHI, PREMOTIL SEM ŽIH... NO,
NAJ VAR DIRŽAJO PO SLEDI,
JAZ BOM MEDTEM V MIRU
ZAGREBEL ZAMLAD...

HIHIHI, KO BI TI BRDAVSI VEDELI,
DA DIRŽAJO ZA PRAZNI ZABO-
SEM!... UPAM, DA STA LAHOTNIK
IN ZVITOREPEC ŽE NA
VARNEM...

TAROLE, GOTOV SEM! SE KRAS
MORAM ZAZNAMOVATI, DA
GA POZNEŠE NAŠDEMO...

MEĐTEM STA ZVITOREPEC IN JAKOF
NIK BEŽALA S PRAZNO SURIJNO
PROTI KROKODILSKEMU ŽEŽERU...
UHH, POSTENO SEM SE OZNOŠIL!
AMPAR, DA SI TAK MOŠTER V OD-
PIRANŠU RLUČAVNIC, SI NISEM
MISLIL... KOT BI TRÉNIL, JE
BILA ODKLENSENA!

TO NI NIHALA
UMETNOST! SAJ
VIČ, DA SEM SE
SVOČAS UJVAR-
JAL S TEM
AHA,
TU SVA!
BRŽ V
VODO!

NA SVIDENŠE,
LAHOTNIK!
PAZI, DA TE
NE DOBIZO
V PEST!
ZAME NE SURBI!
JAZ SEM MED
SVOJIMI KUŽMI
VAREN!, TI SE
PA LE BRŽ
SKRIS, SLIŠIM
ŽIH ŽE!

GLESTE,
TAMLE
SO!

KROZEK SLOVENSkih IZOBRAZENECV
v Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 27.
novembra, ob 20.30 v društvenih prostorih v
ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predava-
nje dr. Rada Bednarika:

**VELIKE OSEBNOSTI
IZ SLOVENSKE PRETEKLOSTI**

Hkrati KSI sporoča, da namerava prirediti
tečaj za strokovne prevajalce in tolmače.
Razni strokovnjaki bodo predavali o primer-
jalnem slovensko-italijanskem izrazoslovju s
pravnega, gospodarskega in tehničnega pod-
ročja. Prijaviš se lahko najkasneje do 1. de-
cembra v društvenih prostorih v Trstu, ul.
Commerciale 5/I., kjer boš vsak delavnik od
10. do 12. ure dobil vsa potrebna pojasnila.

JUGOSLOVANSKI KONZULAT

Uradi jugoslovanskega generalnega konzulata v
Trstu bodo zaradi praznika jugoslovanske republike
zaprti dne 28., 29. in 30. t. m.

AKADEMSKO LETO

V četrtek, 28. t. m., bo na tržaškem vseučilišču
slovesna otvoritev akademskega leta 1959-60. Večina
predavanj pa se je medtem že začela.

SLOVENSKO GLEDALIŠCE V TRSTU

V soboto, 21. nov., ob 21. uri v Avditoriju v Trstu
krstna predstava

V nedeljo, 22. nov., ob 16.30 v Avditoriju v Trstu
ponovitve

JOSIP TAVCAR

»NICKY — ZLATI DEČEK«

komedija v treh dejanjih

V sredo, 25. nov., ob 20.30 v Prosv. domu na Opčinah

»NICKY — ZLATI DEČEK«

Prijateljem in znancem sporočamo žalost-
no vest, da je na Dunaju, daleč od rojstnega
Trsta, po dolgi in mučni bolezni umrl

Dušan Rybač

znani tržaški javni delavec in časnikar.

Pokojnikovi prijatelji

Trst, 19. nov. 1959

Dne 13. t. m. je za vedno zapustil svoje
drage

Vinko Grgič

Žalostno vest sporočajo užaloščeni: žena

Kristina, sin Edi, snaha Bice, vnuk Massimo,
sestra Evgenija ter ostali sorodniki.

Topla zahvala vsem, ki so se kakorkoli po-
klonili njegovemu spominu.

Opčine, 15. nov. 1959

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20

Telefon 29-477